

וְאֵנֹכִי אֲמַרְתִּי אֵיךְ אֲשִׁיתֶךָ בְּפָנַי וְאֶתֶּן לְךָ אֶרֶץ חֲמֹדָה נַחֲלַת יט
 צְבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם וְאָמַר אֲבִי תִקְרְאוּ לִי וּמֵאַחֲרַי לֹא תָשׁוּבוּ: אֲכֵן כ
 בְּגֵדָה אִשָּׁה מֵרַעָה כֵּן בְּגִדְתֶם בֵּי בַיִת יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה: קוֹל כא
 עַל־שְׂפֵיִים נִשְׁמָע בְּכִי תַחְנוּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הֵעָוּ אֶת־דְּרָכֶם
 שָׁכַחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים אֲרָפָה מְשׁוֹבְתֵיכֶם כב
 הִנְנִי אֲתָנּוּ לָךְ כִּי אֲתָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: אֲכֵן לִשְׁקָר מִגְּבָעוֹת הַמֶּזֶן כג
 הָרִים אֲכֵן בִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ תִשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל: וְהִפְשַׁת אֲכֹלָה אֶת־ כד
 יָגִיעַ אֲבוֹתֵינוּ מִנְעוּרֵינוּ אֶת־צֶאֱנָם וְאֶת־בְּקָרָם אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־
 בָּנוֹתֵיהֶם: נִשְׁפָּבָה בְּבִשְׁתָּנוּ וְתִכְסְּנוּ פִלְמֶתְנֹנִי כִּי לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ כה
 חָטְאנוּ אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ מִנְעוּרֵינוּ וְעַד־הַיּוֹם הַזֶּה וְלֹא שָׁמְעָנוּ
 בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל וְנְאֻם־יְהוָה אֵלַי תָּשׁוּב א
 וְאִם־תִּסָּדֵד שְׁקוּצֵיךְ מִפְּנֵי וְלֹא תִנּוּד: וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי־יְהוָה בְּאֵמַת כ
 בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה וְהִתְבָּרַכְוּ בּוֹ גּוֹיִם וְבוֹ יִתְהַלְלוּ: כִּי ג
 כֹּה וְאָמַר יְהוָה לְאִישׁ יְהוּדָה וְלִירוּשָׁלַם נִירוּ לָכֶם נִיר וְאַל־תִּזְרְעוּ

ביאור | יט וְאֵנֹכִי אֲמַרְתִּי: איך אֲשִׁיתֶךָ, אשים אותך בְּפָנַי, בין העמים! שקדתי על מקום מסוים בעבורך, ¹⁵ וְאֶתֶּן לְךָ אֶרֶץ חֲמֹדָה, את ארצך הנחשקת, שהיא נַחֲלַת צְבִי, נחלה מפוארת ¹⁶ או: רצויה על ידי ¹⁷ צְבָאוֹת גּוֹיִם. וְאָמַר: "אֲבִי" תִקְרְאוּ לִי בחיבה, וּמֵאַחֲרַי לֹא תָשׁוּבוּ עוד. ¹⁸ אֲכֵן בְּגֵדָה אִשָּׁה וּפְרִשָׁה מֵרַעָה, מחברה, מאישה, כֵּן בְּגִדְתֶם בֵּי בַיִת יִשְׂרָאֵל נְאֻם־ה'. הנטישה שנטשו ישראל את עבודת ה' חמורה כבגידה בין יָרְעִים אהובים וכפירוק משפחה.

כא קוֹל עַל־שְׂפֵיִים, גבעות נִשְׁמָע, והוא בְּכִי תַחְנוּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הֵעָוּ, עיוותו אֶת־דְּרָכֶם וּשְׁכַחוּ אֶת־ה' אֱלֹהֵיהֶם. וכמענה לקול: כב שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים, אֲרָפָה, אֲרָפָה, אֲרָפָה, אעזוב, ¹⁹ או:

הרחבות | זד-כג; אברבנאל ומלבי"ם על אתר; עקדת שהשובב הוא זה שאינו שב, מי שמתרחק ומתפרע.

'שובו בנים שובבים' משחק המלים בין

ארפא²⁰ את משובתיכם. אסלח למעשיכם הסוררים. ובני ישראל יאמרו: הֲנֵנו אֲתָנוּ לָךְ, באנו אליך,²¹ כִּי אָתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ. כִּי אֲכֹן לִשְׁקֹר צִיפִינוּ מִגְּבָעוֹת, מִהָמוֹן, הַמּוֹלֵת הָרִים, מִמְּקוֹמוֹת הַפּוֹלְחֵן הַנִּישְׂאִים הַרוֹגְשִׁים. וְהִנֵּה הַתְּבַרֵּר לָנוּ שֶׁאֵין בְּהֵם מִמֶּשׁ.²² אֲכֹן בַּה' אֱלֹהֵינוּ תִשְׁוַעַת יִשְׂרָאֵל. רַק אַחֲרָיו נִלְךְ מִכָּאֵן וְאִילָךְ. כִּי וְהִבְשַׁת, הַעֲבֹדָה הַזֶּה²³ אֲכַלְהָ אֶת פְּרִי יְגִיעֵךְ, עִמַּל אֲבוֹתֵינוּ מִנְּעֻרֵינוּ, אֶת־צֶאֱנָם וְאֶת־בְּקָרָם, אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם. כִּי כִשְׂאֵנוּ מִתְּבוֹנְנִים עַל הָעֵבֶר וּמִסַּכְמִים אֶת חֵינּוּ – נִשְׁכָּבָה בְּבִשְׁתָּנוּ וְתִכְסְּנוּ כְּלָמֵתָנוּ, הַבוּשָׁה עוֹטֶפֶת אוֹתָנוּ מִכָּל צַד,²⁴ כִּי לֹה' אֱלֹהֵינוּ חִטָּאֵנוּ, אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ, מִנְּעֻרֵינוּ וְעַד־ הַיּוֹם הַזֶּה, וְלֹא שָׁמַעְנוּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ.

ייתכן שישראל יניעו ראשם מצד לצד, יפנו ימינה ושמאלה, יחשבו על ה', אבל לא יחזרו אליו. על כן יוצאת שוב הקריאה המקרבת: **פרק ד א אִם־תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל**, כשתיוצר האפשרות, הפנאי והיכולת, נאִם־ה', אֵלֶי תָּשׁוּב, וְאִם־תִּסְיֹר אֶת שְׁקוּצֶיךָ אֶל־לֵיךְ מִפְּנֵי – וְלֹא תִנּוּד. לֹא תִיאֲלָץ לַנְּדוּד בְּגוֹלָה אוֹ בְּחִיפּוּשִׁים.²⁵ וְנִשְׁבַּעְתָּ, וְאִם תִּישָׁבַע: "חִיָּה" – לֹא תַחַלֵּל אֶת שְׁמוֹ בְּשָׁבוּעַתְךָ לְשׁוּא וּלְשָׁקֶר,²⁶ אֲלֵא בְּאֶמְתָּ, בְּמִשְׁפָּט וּבְצַדִּיקָה תִישָׁבַע.²⁷ אֲזִי, כְּשִׁישׂוּרָאֵל יִשׁוּבוּ אֵל ה', יַעֲזֹבוּ אֶת הַאֲלִילִים וְיִשְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה – וְהִתְבָּרְכוּ בּוֹ – בְּעַם יִשְׂרָאֵל גּוֹיִם. יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה לְמוֹשָׁאֵי בְּרֻכּוֹתֵיהֶם שֶׁל הַגּוֹיִים,²⁸ וְבוֹ יִתְהַלָּלוּ, יִגִּידוּ אֶת שְׁבַחוֹ.²⁹

תוכחה והתרעה על חורבן יהודה
פרק ד פס' ג – פרק ו

הנבואות המופיעות כאן אולי נאמרו בזמנים שונים, אך תוכן כולן הוא תוכחה קשה לאנשי יהודה על דרכם העיקשת ודברי איום על חורבן ממלכתם ביד אויב צפוני. הנביא מתאר את תנועות המלחמה כאילו הן קורות בהווה, למרות שהנבואה נאמרת בעת של שלום ושלווה. בתוכחה מתוארת חברה שמשאה ומתנה מושחתים, ושבה שוררים עיוותי משפט ועברות עריות. הדלים גונבים, השכבה החיה ברוחה עוסקת בניאוף ומשקיעה את כספה בזנות, ואילו המנהיגים הרוחניים משלים את העם בדברי שלום והרגעה.

בנבואות משולבים ביטויים רבים המזכירים באופן מובהק את התוכחה שבספר דברים.

ג כִּי־כֹה אָמַר ה' לְאִישׁ יְהוּדָה וְלִירוּשָׁלַם: נִירוּ לָכֶם נִיר, חרשו את שדותיכם וְאֶל־תִּרְעוּ אֶל־קִצִּים. חרישת השדה נועדה, בין השאר, לסלק את הקוצים. זריעה ללא חריש עשויה להצמיח דבר מה, אך הקוצים יכבשו את רוב השטח ויחנקו את התבואה. גם בתהליך התשובה יש

קיטוע הפרקים שנעשה על ידי זרים מודגיש, ולא במקרה, את בושתם של ישראל. לאמתו של דבר תחילת פרק ד הוא המשך הדברים. העניין לא מסתיים בריחוקם של ישראל, אלא ביכולתם לשוב. הנביא חוזר ואומר לישראל כי בבגידתם לא השיגו דבר. ובכל זאת הם יכולים לחזור אל ה', ארצו ועירו. (ראו אברבנאל).

אֶל-קַצִּים: הַמְלוּ לַיהוָה וְהִסְרוּ עָרְלוֹת לְבַבְכֶם אִישׁ יְהוּדָה ^ד
 וַיֹּשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם פָּן-תֵּצֵא כְּאִשׁ חֲמָתִי וּבַעֲרָה וְאִין מְכַבָּה מִפְּנֵי רַע
 תִּקְעוּ מֵעַלְלִיכֶם: הִגִּידוּ בִיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם הַשְּׂמִיעוּ וְאָמְרוּ וּתְקַעוּ ^ה
 שׁוֹפָר בְּאַרְץ קְרָאוּ מִלְאוּ וְאָמְרוּ הֶאֱסַפּוּ וּנְבוּזַאדָה אֶל-עָרֵי
 הַמְּבֻצָּר: שְׂאוּ-נֶס צִיּוֹנָה הָעִיזוּ אֶל-תַּעֲמֹדוּ כִּי רָעָה אֲנִכִּי מִבֵּיא ^ו
 מִצָּפוֹן וְשׁוֹבֵר גְּדוֹל: עָלָה אֲרִיָּה מִסָּפְכוּ וּמִשְׁחִית גּוֹיִם נָסַע ^ז
 יֵצֵא מִמְּקוֹמוֹ לְשׁוֹם אֲרָצְךָ לְשִׁמָּה עָרִיךְ תִּצְיֶנָה מֵאִין יוֹשֵׁב: עַל- ^ח
 זֹאת חָגְרוּ שְׂקִים סָפְדוּ וְהִילָלוּ כִּי לֹא-שָׁב חֲרוֹן אַף-יְהוָה
 מִמֶּנּוּ: וְהָיָה בַיּוֹם-הַהוּא נֶאֱסִי-יְהוָה יֵאבֵד לִב-הַמֶּלֶךְ ^ט
 וְלֵב הַשָּׂרִים וְנִשְׁמוּ הַכְּהֹנִים וְהַנְּבִאִים יִתְמָהוּ: וְאָמַר אֲהָהּ אֲדַנִּי ^י
 יְהוָה אֲכֵן הַשָּׂא הַשְּׂאֵת לָעַם הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִיָּה
 לָכֶם וְנִגְעָה חֶרֶב עַד-הַנֶּפֶשׁ: בָּעֵת הַהִיא יֵאמֹר לָעַם-הַזֶּה ^{יא}
 וְלִירוּשָׁלַם רֵיחַ צַח שְׂפִים בְּמִדְבַר דֶּרֶךְ בַּת-עַמִּי לֹא לִזְרוֹת וְלֹא
 לְהִבָּר: רֵיחַ מְלֵא מֵאֵלָה יִבֹּא לִי עֵתָה גַם-אֲנִי אֲדַבֵּר מִשְׁפָּטִים ^{יב}
 אוֹתָם: הִנֵּה אֲפַעֲנֶנְיִם יַעֲלֶה וְכִסּוּפָה מִרְכַּבּוֹתָיו קָלוּ מִנְּשָׂרִים ^{יג}
 סוֹסִים אוֹזִי לָנוּ כִּי שִׁדְדָנוּ: כִּבְסִי מִרְעָה לִבְךָ יְרוּשָׁלַם לְמַעַן תּוֹשְׁעֵי ^{יד}
 עַד-מָתִי תִלְיִן בְּקִרְבְּךָ מִחֻשְׁבוֹת אוֹנֶךָ: כִּי קוֹל מְגִיד מִדָּן וּמִשְׂמִיעַ ^{טו}

לשרש תחילה את הרע כדי להצמיח דבר טוב, שאם לא כן ההשקעה תאבד.¹ אותו רעיון בדימוי אחר:² ד כדי לערוך שינוי המלוו לה' והסרו ערלות לבבכם, איש יהודה וישיבי ירושלם כמו החריש שלפני הזריעה. אם לא תסירו את הרע, לא יהיה בסיס איתן להמשך תהליך התיקון. פן-תצא כאש חמתי, כעסי, ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליכם.

דברי אזהרה: ה הגידו ביהודה, ובירושלם השמיעו, הכריזו ואמרו: "תקעו שופר בארץ לאזעקה". קראו מלאו, התכנסו ואמרו: "האספו ונבואה מערי הפרזות אל-ערי המבצר להתגונן מפני האויב הממשמש ובא". ו שאו נס, הרימו דגל ציונה, כלפי ירושלים, העיזו, נוסו

והתקבצו, ⁴ אֶל־תַּעֲמְדוּ, תתעכבו, כִּי רָעָה אָנֹכִי מִבֵּיא מִצְפוֹן וְשָׁבָר גָּדוֹל. ⁵ עָלָה אֲרִיָּה, נבוכדנאצר ⁶ מִסַּבְכוֹ, מן הסבך שבו היה חבוי. ⁷ האויב המפחיד התחיל לנוע. וּמִשְׁחִית גֹּיִם נָסַע, יֵצֵא מִמָּקוֹמוֹ כְּדִי לְשׂוֹם אֶרֶץךָ לְשָׂמָה, שממה, עֲרִיךְ תִּצְיֶנָה, תהיינה חרבות ⁸ מֵאֵין יוֹשֵׁב. ⁹ חַ עַל־זֶאת חָגְרוּ שָׁקִים, סָפְדוּ וְהִילִילוּ, בכו, כִּי גַם לְאַחַר הַצְרוֹת שִׁכְבַּר בְּאוֹ לְיִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁב חֲרוֹן אַף־ה' מִמֶּנּוּ.

¹⁰ וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא, נְאֻם־ה', יֹאבֵד לִבְהֶמְלֶךְ וְלֵב הַשָּׂרִים. הם יהיו מבוהלים ומבולבלים, וְנִשְׁמָו, מוכי תימהון יהיו הַכְּהֻנִּים, שאף הם מנהיגי העם מבחינות מסוימות, וְהַנְּבִאִים יִתְמָהוּ, לא יימצא להם פתרון לשאלות.

¹¹ וְאָמַר: אֱהֵה, ה' אֱלֹהִים! אָכֵן הֵשָׂא הַשָּׂאת, פיתית והשלית, אִפְשֶׁרֶת לְטַעוֹת ¹² לָעַם הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם לֵאמֹר: שָׁלוֹם יִהְיֶה לָכֶם, והנה לבסוף נִגְעָה תִרְבַּב הָאוֹיִבִים עַד־הַנֶּפֶשׁ.

דברי ה': ¹³ בַּעֲתֵהּ־הַזֶּה יֹאמַר לָעַם־הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם: כְּמוֹ רוּחַ צַח, בהירה הנושבת על שָׁפְיִים, גבעות בַּמִּדְבָּר, שאינה נושאת את בשורת הגשם. אלא היא צחיחה ולוהטת, כִּי יָבוֹא אוֹיֵב דָּרָךְ, אל בַּת־עַמִּי להגלותם. ברוח מדבר אין תועלת, לֹא־אֶזְרָת אֶת הַתְּבוּאָה וְלֹא־לְהַבֵּר, לנקות אותה. ¹⁴ רוח מֵלֵא, חֲזַק מֵאֵלֶּה - מרוח גבעות המדבר, או: מהרוחות המסייעות לזרייה ובירור ¹⁵ יָבוֹא לִי, לשירותי. עֲתָה גַם ¹⁶ אֲנִי אֲדַבֵּר מִשְׁפָּטִים אוֹתָם. תהיה זו רוח קשה שתמיט עליהם פורענות. ¹⁷ הֲנִיָּה בַּעֲנָנִים יַעֲלֶה הָאוֹיֵב, וְכִסְפוּהָ יִדְהָרוּ מִרְכָּבוֹתָיו, קָלוּ מִנְּשָׂרִים סוּסָיו. האויבים יהיו כה זרזיזים, שלא נספיק להתארגן להתגונן מפניהם. אוֹי לָנוּ כִּי שָׁדְדָנוּ, גזלו ובזזו אותנו. ¹⁸ כִּי בָבְסִי מְרַעַה לְבַךְ, יְרוּשָׁלַם, לְמַעַן תִּשְׁעִי. עַד־מַתִּי תִלְיִן, ילינו בְּקִרְבֶּךָ מַחֲשָׁבוֹת אוֹנֶךָ, רשעך? אִמְנַם הַמַּחֲשָׁבוֹת שׁוֹכְנוֹת בְּתוֹךְ הַלֵּב, אבל יש לנקותו. ¹⁹ הָאוֹיֵב מִגִּיעֵהוּ וְהָאוֹיֵם גָּדַל וְהוֹלֵךְ - ²⁰ כִּי נִשְׁמַע קוֹל מִגִּיד, מודיע חדשות מִדָּן שִׁבְצָפוֹן

זריית תבואה וברירתה

